Ålands landskapsregering

Dokumentnamn
YTTRANDE

Brevnr
36 Rk1a

Ärendenr
ÅLR 2025/1247

Datum
24.2.2025

Hänvisning
HE205/2024 vp

Riksdagens förvaltningsutskott
HaV@eduskunta.fi

Kontaktperson
Camilla Hägglund-Palmqvist

Ärende

Yttrande om RP205/2024 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft och till vissa andra lagar

Bakgrund

Riksdagens förvaltningsutskott har den 14 februari 2025 begärt ett skriftligt sakkunnigyttrande om Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft och till vissa andra lagar. Utlåtandet ska sändas till förvaltningsutskottet senast den 26 februari 2025.

Propositionen syftar till att implementera Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2022/2557 om kritiska entiteters motståndskraft och upphäva rådets direktiv 2008/114/EG, även kallat CER-direktivet (Critical Entities Resilience Directive). Dessutom föreslås att hamnoperatörer för utrikesfart ska åläggas att säkerställa integriteten och tillförlitligheten hos vissa personalgrupper genom säkerhetsutredningar.

I propositionen föreslås införandet av en lag för att skydda samhällets kritiska infrastruktur och stärka dess motståndskraft. Samtidigt föreslås ändringar i flera lagar, inklusive säkerhetsutredningslagen, straffregisterlagen, lagen om lagring och utlämnande av straffregisteruppgifter mellan Finland och andra EU-medlemsstater, lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnar, lagen om tillämpning av bestämmelser om utlämning för brott och utbyte av straffregisteruppgifter enligt handels- och samarbetsavtalet mellan EU och Förenade kungariket samt lagen om verkställighet av böter.

Syftet med CER-direktivet är att stärka robustheten hos samhällsviktiga och ömsesidigt beroende tjänster samt att trygga samhällets ekonomiska funktioner. Enligt förslaget ska direktivet införas genom en allmän lag som innehåller bestämmelser om en nationell strategi för kritisk infrastruktur, en övergripande riskbedömning samt riktlinjer för styrning

och samordning av arbetet. Lagen föreslår även ett enhetligt ramverk för att identifiera kritiska aktörer och stärka deras motståndskraft mot olika typer av hot.

Propositionen innebär också att hamninnehavare i utrikesfart ska åläggas att genomföra säkerhetsutredningar av vissa arbetstagare för att säkerställa deras tillförlitlighet och oförvitlighet.

CER-direktivet tilldelar nya uppgifter till det samordnande ministeriet, sektorspecifika ministerier och berörda myndigheter. Det inkluderar ansvar för att identifiera kritiska aktörer samt utöva tillsyn över dessa. De kritiska aktörernas centrala skyldigheter omfattar riskbedömning, utarbetande av motståndskraftsplaner, säkerställande av beredskap samt hantering av incidenter.

Genom propositionen förbättras statens insyn i beredskapen hos samhällsviktiga aktörer.

Behörighetsfördelning

Landskapet har lagstiftningsbehörighet rörande landskapsregeringen och denna underlydande myndigheter enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen (FFS1991/1144) för Åland samt kommunernas förvaltning och kommunernas tjänsteinnehavare enligt 18 § 4 punkten självstyrelselagen. Landskapet har dessutom lagstiftningsbehörighet rörande delar av de områden som är centrala då det gäller samhällets kritiska infrastruktur såsom hälso- och sjukvård, el-, vatten-, livsmedels- och bränsleförsörjning, kemikalier samt trafik, vägar och sjötransporter inom Åland (18 § 12, 21 och 22 punkterna i självstyrelselagen). Utöver detta hör även dataskydd och behandling av personuppgifter till landskapets behörighet inom de områden där landskapet har lagstiftningsbehörighet.
Riket har enligt 27 § 3, 8, 13, 14, 19 samt 40 punkterna i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet rörande statsmyndigheternas organisation och verksamhet, bolag och andra privaträttsliga sammanslutningar, handelssjöfart, luftfart, standardisering samt televäsendet.
Liksom landskapet inte kan påföra riksmyndigheter uppgifter kan inte heller riket påföra självstyrelsemyndigheterna uppgifter.

Landskapsregeringens utlåtande

Under landskapsregeringens arbete med implementering av NIS 2 direktivet har klargjorts att också CER-direktivet innebär krav på lagstiftningsåtgärder inom åländsk lagstiftningsbehörighet. Direktiven hänger samman så att CER- direktivet behandlar allt kontinuitetsarbete för samhällsviktiga verksamheter medan NIS2 inriktar sig mot de IT-miljöer som dessa verksamheter är beroende av. En del av den lagstiftning som ingår i utkastet till proposition faller inom rikets lagstiftningsbehörighet, dvs. till den delen tillämpas rikslagstiftningen också på Åland. Andra delar av den lagstiftning som ingår i utkastet till proposition bedömer landskapsregeringen dock att hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Landskapsregeringens lagförslag 13 2024/2025 gällande Landskapslag om cybersäkerhet och motståndskraft har överlämnats till Ålands lagting den 19:e december 2024. I samband med den lagstiftningskontroll som sker av landskapslagar när de har antagits av Ålands lagting kommer behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet i fråga om dessa direktiv att klargöras.

I lagförslaget föreslås att NIS 2 och CER direktiven genomförs på Åland på miniminivån, genom en allmän och gemensam lag. Detta för att utnyttja de synergieffekter som skapas av direktivens överlappande tillämpningsområden.

I lagförslaget konstateras att direktiven huvudsakligen syftar till att stärka den allmänna beredskapen genom att införa krav på säkerhetshöjande åtgärder inom cybersäkerhet och motståndskraft för såväl den offentliga förvaltningen som enskilda verksamhetsutövare. Dessa åtgärder är främst avsedda att hantera produktionsstörningar under normala förhållanden och kan i vissa fall innebära särskilda villkor för utövandet av näringsrätt. Regleringen innebär dock inte skapandet av ett nytt rättsområde, utan faller enligt landskapsregeringens bedömning i huvudsak inom Ålands befintliga lagstiftningsbehörighet enligt självstyrelselagen. Detta gäller särskilt rättsområdena allmän ordning och säkerhet, beredskap under normalförhållanden, landskapets offentliga förvaltning samt allmän näringsrätt.

Av propositionen framgår att direktiven kräver ett nationellt genomförande och tilldelar särskilda myndigheter ansvar för tillsyn och andra specifika roller. Dessa myndigheter får detaljerade uppgifter och skyldigheter, inklusive underrättelse- och informationsskyldigheter samt befogenheter för tillsyn och efterlevnadskontroller. De förväntas samarbeta både nationellt och internationellt med relevanta aktörer och stödja verksamhetsutövare i att uppfylla direktivens krav

Landskapsregeringen konstaterar att samarbetet mellan rikets och Ålands myndigheter vid tillämpningen av direktiven ska utformas i enlighet med självstyrelselagen, särskilt 59b §, som reglerar ansvarsfördelningen i ärenden där behörigheten är delad mellan riket och landskapet.

Enligt 59b § 2 mom. i självstyrelselagen ska rikets myndigheter, i samråd med landskapets myndigheter, vidta åtgärder i förvaltningsärenden där unionsrätten endast tillåter nationella åtgärder. Detta innebär att lagförslaget inte innehåller bestämmelser som ålägger landskapsregeringen att självständigt ta fram nationella strategier, nationella riskbedömningar eller upprätta förteckningar över identifierade verksamhetsutövare. Däremot ska landskapsregeringen aktivt bidra till dessa processer i samråd med rikets myndigheter och enligt fastställda förfaranden.

Vidare föreskrivs i 59b § 3 mom. att riket ska utse en nationell förvaltningsmyndighet när unionsrätten kräver detta. Därför reglerar lagförslaget inte landskapets roll i att utse exempelvis en nationell kontaktpunkt, en samordnande cyberkrishanteringsmyndighet eller en enhet för hantering av cybersäkerhetsincidenter. I stället ansvarar riket för dessa uppgifter, inklusive de särskilda uppdrag som följer av respektive direktiv.

Enligt 59b § 4 mom. har landskapsregeringen dock rätt att direkt kontakta Europeiska kommissionen i ärenden som faller under landskapets behörighet och som rör verkställigheten av EU-beslut inom Åland. I sådana fall ska statsrådet informeras, enligt de rutiner som landskapsregeringen och statsrådet gemensamt kommer överens om. Lagförslaget innehåller därför bestämmelser som säkerställer att landskapsregeringen kan fullgöra denna skyldighet, förutsatt att direktkontakt inte sker genom annan särskilt utsedd myndighet enligt direktiven.

Det är värt att notera att landskapsregeringen har etablerat en långvarig praxis av direkt samarbete med EU:s institutioner, organ och byråer, samt deltagande i unionens samarbetsgrupper och nätverk. Detta samarbete sker inom flera rättsområden som omfattas av landskapets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet och är en nödvändig förutsättning för att Åland ska kunna fullgöra sina förpliktelser enligt unionsrätten.

Landskapsregeringen bedömer att denna etablerade praxis är förenlig med självstyrelselagens principer och säkerställer att Åland kan agera effektivt inom ramen för sin lagstiftnings- och förvaltningskompetens, samtidigt som samarbetet med rikets myndigheter upprätthålls i de fall där unionsrätten kräver nationell samordning.

Till den del strategier och riskbedömningar utarbetas på nationell nivå, gemensam nationell kontaktpunkt utses och myndigheter åläggs samarbeta och rapportera poängterar landskapsregering språkfrågan. Samarbete och informationsutbyte mellan riksmyndigheter och åländska myndigheter ska enligt 38 § självstyrelselagen för Åland ske på svenska samt enligt 43 § 2 mom. självstyrelselagen för Åland ska statsrådet se till att bestämmelser och föreskrifter som gäller på Åland finns tillgängliga på svenska.

Civilminister Ingrid Zetterman

Jurist Camilla Hägglund-Palmqvist